

Bachelorthesis Onderwijskunde 2010-2011

Datum: 16 juni 2011

Groepsnummer: 35

Groepsleden: Bart Joosten / 3365360
Peter Roos / 3352854

Begeleidende docent: Frans Prins

Aantal woorden: 5835

Titel:

Effect van sociale verbondenheid op de motivatie en de prestatie door het gebruik van digitale sociale media.

Samenvatting

Bij het uitwerken van de stagetaken speelt de motivatie van studenten een belangrijke rol (Martens & Boekaerts, 2007). Deze motivatie kan door de sociale verbondenheid tussen studenten onderling vergroot worden (Deci & Ryan, 2008). In dit onderzoek wordt geanalyseerd wat de invloed van een digitaal sociaal medium (Facebook) op de sociale verbondenheid van studenten is. Tevens wordt onderzocht of het gebruik van een digitaal sociaal medium een positieve invloed heeft op de stagebeoordelingen. Om dit te onderzoeken wordt een 4-tal hypothesen getoetst:

1. Naarmate de studenten meer gebruik maken van Facebook en wanneer de bijdrage een meer inhoudelijk karakter draagt is het effect op de eindbeoordeling groter;
2. Studenten die gebruik maken van Facebook voelen zich meer sociaal verbonden;
3. De beoordeling van studenten die sociaal verbonden zijn door Facebook scoren gemiddeld hoger dan studenten die dat niet zijn;
4. Studenten ervaren een positief effect op de sociale verbondenheid en de eindbeoordeling.

De onderzoeksgroep bestond uit 50 eerstejaars PABO studenten van Iselinge Hogeschool te Doetinchem. Er werden twee groepen samengesteld: 26 studenten in de experimentele groep en 24 studenten in de controlegroep. Tijdens de stage waren de leden uit de experimentele groep door het gebruik van Facebook met elkaar verbonden. Om de variabele sociale verbondenheid te meten werd er gebruik gemaakt van een vragenlijst. Hierbij is vooral gekeken naar de soort reacties - inhoudelijk of affectief - die door de studenten zijn geplaatst. Uit de analyse van de soort reacties is niet gebleken dat studenten die meer inhoudelijk reageren een betere eindbeoordeling krijgen.

Er werd steun gevonden voor de toename van de sociale verbondenheid in zowel de kwantitatieve als mede in de kwalitatieve gegevensanalyse.

Voor een toename van de stageresultaten en dus de kwaliteit van de stage werd noch door de kwantitatieve gegevensanalyse noch door de kwalitatieve gegevensanalyse steun gevonden.

Inleiding

Een eerstejaars PABO student op Hogeschool Iselinge wordt tijdens de praktijkstage begeleid door een stagebegeleider. De stagebegeleider bezoekt de student tweemaal per halfjaar. Naast deze stagebegeleider wordt de student dagelijks begeleid door de leerkracht (mentor) van de groep waarin de student stage loopt. Het uitvoeren van stagetaken in de stage is een vrij individuele taak. De student bepaalt samen met de mentor welke les er gegeven wordt en vervolgens start de student met het voorbereiden van de les. Als de student zijn voorbereidingen heeft afgerond overlegt hij het resultaat met zijn mentor en past het eventueel nog aan. De les is klaar om gegeven te worden. In deze voorbereiding heeft de student alleen overleg gehad met de mentor. Tijdens de begeleiding krijgt de student feedback op de door hem uitgevoerde activiteiten. Omdat er geen geformaliseerd platform is waar eerstejaars studenten stage-ervaringen met elkaar kunnen uitwisselen wordt er niet of nauwelijks gebruik gemaakt van de kennis en expertise van medestudenten. Aan het eind van het eerste studiejaar wordt de student door een beoordelaar, iemand anders dan de begeleider, beoordeeld. Bij een onvoldoende beoordeling moet de student de opleiding verlaten. Hij krijgt dan een zogenaamd bindend negatief studieadvies. Per jaar moet ongeveer 8% van de eerstejaars met een dergelijk negatief bindend studieadvies de opleiding verlaten.

Dat een student een negatief studieadvies krijgt, kan verschillende oorzaken hebben. Een van de mogelijke oorzaken kan het gebrek aan motivatie zijn (Martens & Boekaerts, 2007). Martens en Boekaerts (2007) geven aan dat bij een studie-uitval het gebrek aan motivatie ontstaat doordat de studenten het bestaande individuele leerproces als weinig motiverend ervaart. Deci en Ryan (2008) geven aan dat door onderlinge sociale verbondenheid de motivatie kan worden vergroot. Daarom is het van belang dat Iselinge Hogeschool de onderlinge sociale verbondenheid vergroot.

Motivatie

Martens en Boekaerts (2007) beschrijven de motivatie van een student als volgt: Studenten zijn gemotiveerd als zij bereid zijn zich te engageren in een taak én inzet te leveren om de taak af te ronden. Als een student niet gemotiveerd is of ongemotiveerd gedrag vertoont, nemen de prestaties voor de taak af. Motivatie speelt dus een cruciale rol bij de uitvoering van een stagetaak.

Onderwijsonderzoekers als Martens & Boekaerts (2007) en Deci & Ryan (2000) geven aan dat sociale verbondenheid een belangrijke rol speelt in het ontstaan van motivatie. Leeromgevingen zouden een sociale verbondenheid moeten creëren waarbij motivatie wordt uitgelokt. In dit onderzoek wordt het ontstaan van motivatie niet verder onderzocht maar wordt vooral ingegaan op de invloed van Facebook op de sociale verbondenheid. Wel wordt tijdens het onderzoek geïnventariseerd hoe het is gesteld met de motivatie van de studenten uit zowel de controle- als de experimentele groep. Dit om vast te kunnen stellen dat het om twee nagenoeg identiek gemotiveerde groepen gaat.

Sociale verbondenheid

Deci en Ryan (2000) geven aan dat het je gewaardeerd voelen en vertrouwen hebben in de mensen om je heen één van de psychologische basisbehoeften is. Martens en Boekaerts (2007) noemen dit gevoel "een gevoel van sociale verbondenheid". Deci en Ryan (2008) gaan bij hun motivatietheorieën

nadrukkelijk in op de waarde van de sociale verbondenheid. De sociale verbondenheid speelt dus een belangrijke rol bij de motivatie van studenten om de leertaken (stagetaken) uit te voeren.

Wenger (2000) geeft aan dat het succes van een sociaal netwerk afhankelijk is van de mogelijkheid van de deelnemers zich te willen ontwikkelen als een sociale leergemeenschap. Daarnaast is het van belang dat er een kader ontworpen wordt waarbinnen een dergelijk netwerk zich kan ontwikkelen.

Kernbegrippen binnen een dergelijk sociaal leersysteem zijn volgens Wenger (2000):

- Betrokkenheid (engagement): De studenten willen binnen het digitaal sociaal leersysteem graag samenwerken, met elkaar communiceren en artefacten produceren (helpen elkaar met stagevraagstukken en zijn aanwezig bij bijeenkomsten). Door een goede samenwerking krijgen de studenten vertrouwen in het functioneren van het digitaal sociaal leersysteem en zal het gebruik van het digitaal sociaal leersysteem toenemen;
- Verbeelding (imagination): Het werken binnen een digitaal sociaal leersysteem spreekt tot de verbeelding. De student is zich er van bewust dat het leren niet meer zonder een computerondersteunende omgeving kan. De student kan zich in deze omgeving breder oriënteren en ontdekken welke mogelijkheden het heeft. Deze verbeelding geeft de student de mogelijkheid te bedenken welke plek hij zou willen innemen in deze sociale wereld;
- Afstemming (alignment): Het werken binnen een digitaal sociaal leersysteem is een wederzijds proces van afspraken, interpretaties en acties om een hoger doel te bereiken (stageresultaat).

Voor dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van Facebook om de digitale sociale verbinding tot stand te brengen.

Facebook als sociaal netwerk

Digitale sociale media zoals Facebook zouden een rol kunnen spelen bij het delen en uitwisselen van stage-ervaringen, lesideeën en stagevragen. Met andere woorden: Facebook zou hierbij kunnen fungeren als een 'leernetwerk'. Sloep (2008) definieert een leernetwerk als 'een online en sociaal netwerk'. Sloep is van mening dat dergelijk leernetwerk het best georganiseerd kan worden in een kleine groep op basis van inhoud. Belangrijk hierbij is wel dat de bijdrage een inhoudelijk karakter heeft. Volgens Sloep vergroten dergelijke netwerken ook de sociale verbondenheid. Door de studenten gebruik te laten maken van Facebook als sociaal netwerk kan de sociale verbondenheid worden vergroot.

Kreijns (2004) geeft als aanvulling het belang van sociale interactie als belangrijkste element bij samenwerkend leren aan. Sociale interactie is een belangrijk element in sociaal emotionele processen die aan groepsvorming en groepsdynamica ten grondslag liggen. Kreijns (2004) benadrukt dat het ontwikkelen van sociale relaties, vertrouwen, het gevoel ergens bij te horen, sociale cohesie en een gemeenschapsgevoel de uitval van studenten vermindert. Een positieve sociale relatie faciliteert het leergedrag, verhoogt de motivatie en leerprestatie.

Binnen dit onderzoek is gekozen voor Facebook. Facebook is oorspronkelijk ontwikkeld als een sociale netwerksite voor onder andere scholieren, studenten en werknemers. In de Verenigde Staten wordt het door 90% van de studenten gebruikt en het is het meest populaire digitale sociale netwerk onder studenten (Hew, 2011). Facebook heeft de mogelijkheid een eigen sociaal digitaal netwerk

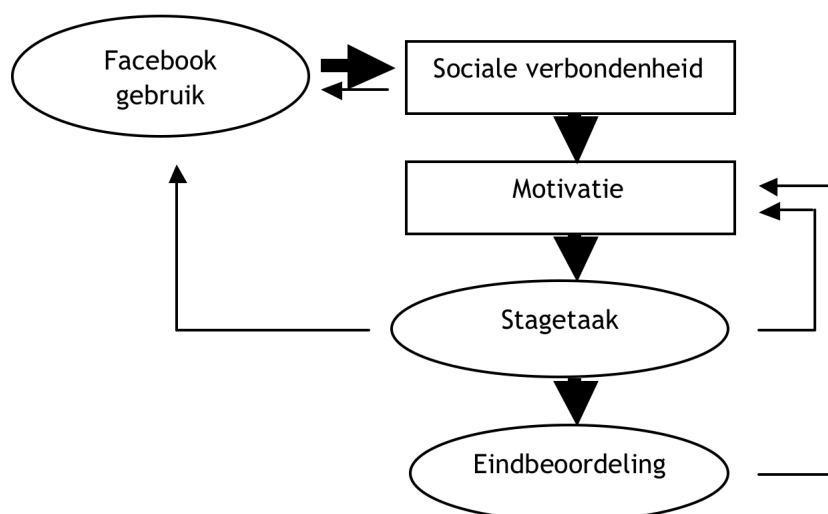
rondom een thema te creëren. Hew (2011) geeft een negental motieven voor het gebruik van Facebook:

- Het onderhouden van bestaande relaties;
- Voor leerdoeleinden (hulp krijgen bij studie);
- Om onszelf te presenteren;
- Het ontmoeten van nieuwe mensen;
- Het gebruik van Facebook is leuk, cool;
- Om onszelf populairder te maken;
- Als tijdverdrijf;
- Als organisatorische middel (opslaan van telefoonnummers of foto's);
- Voor promotie activiteiten (verkiezingen ed.).

In het Facebook-netwerk kan de student overleg voeren met medestudenten. De negen bovenstaande motieven zorgen ervoor dat de student binnen het netwerk sociaal verbonden is met anderen die voor hem relevante betrokkenen zijn. De leden van het sociale netwerk staan door het gebruik van Facebook met elkaar in contact en wisselen elkaar op basis van de verschillende motieven informatie uit. Van de studenten wordt verwacht dat zij zélf actief inhoud kiezen die relevant zijn binnen hun stage. De verwachting is dat het delen van ideeën en initiatieven leidt tot een verhoging van de sociale verbondenheid en van de leeropbrengsten.

Onderzoeksvragen

De gedachte achter dit onderzoek is dat door te participeren in een digitaal sociaal leernetwerk de studenten een grotere sociale verbondenheid zullen ervaren. Als gevolg hiervan zal de motivatie toenemen. Doordat de studenten meer gemotiveerd zijn zullen de stageresultaten toenemen. Figuur 1 geeft deze relaties en onderlinge samenhang weer. Een tweede aanname is dat studenten die meer reacties plaatsen en ontvangen een grotere sociale verbondenheid ervaren dan studenten die minder reacties plaatsen en ontvangen. Daarnaast wordt verwacht dat naarmate de reacties meer inhoudelijk van aard zijn er een toename van de stageresultaten te zien zal zijn.

Figuur 1. Invloed van Facebook en sociale verbondenheid op het leerproces

Deze gedachten leiden tot de volgende onderzoeksvragen en hypotheses waarop een antwoord zal worden gezocht:

Onderzoeksvragen:

- Hoeveel reacties worden er door studenten geplaatst en ontvangen? Hoeveel van deze reacties zijn inhoudelijk?
- Wat is het effect van het gebruik van Facebook op de sociale verbondenheid die studenten ervaren?
- Wat is het effect van het gebruik van Facebook op de beoordeling van de praktijkstages in het eerste jaar van de opleiding?.
- Wat is de perceptie van de studenten over de invloed van Facebook op de sociale verbondenheid en de beoordeling van de stage?

Bij de onderzoeksvragen zijn de volgende hypotheses geformuleerd:

- Naarmate de studenten meer gebruik maken van Facebook en wanneer de bijdrage een meer inhoudelijk karakter draagt is het effect op de eindbeoordeling groter;
- Studenten die gebruik maken Facebook voelen zich meer sociaal verbonden;
- De beoordeling van studenten die sociaal verbonden zijn door Facebook scoren gemiddeld hoger dan studenten die dat niet zijn;
- Studenten ervaren een positief effect op de sociale verbondenheid en de eindbeoordeling.

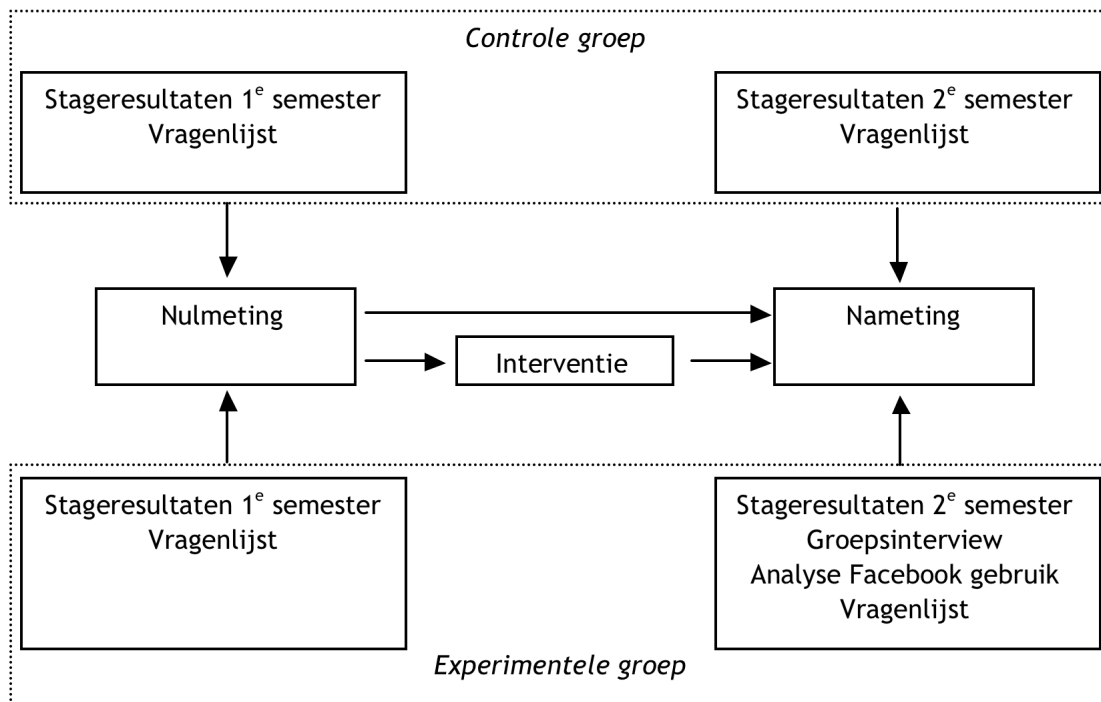
Deelnemers

De onderzoeksgroep bestaat uit 26 eerstejaars PABO studenten van Iselinge Hogeschool, 22 vrouwen en 4 mannen. De controlegroep bestaat uit 25 eerstejaars PABO studenten van Iselinge Hogeschool, 21 vrouwen en 4 mannen. Voor beide groepen geldt dat de jongste student 17 jaar is en de oudste 24 jaar. Allen volgen de reguliere dagopleiding. Uit de vier eerstejaars groepen is random een experimentele groep gekozen. De studenten uit de overige groepen vormden de controle groep.

Procedure

In dit onderzoek worden zowel de studenten van de controlegroep en de experimentele groep door middel een vragenlijst onderworpen aan een nulmeting. Na de nulmeting krijgt de experimentele groep een werkcollege aangeboden over het gebruik van Facebook. Aan het eind van het traject vindt er in de vorm van een groepsinterview een nameting bij de experimentele groep plaats. Tot slot worden voor zowel de controlegroep en de experimentele groep de stageresultaten opgevraagd en verwerkt. De nameting bestaat uit vier delen. Voor zowel de experimentele groep als de controle groep worden de stageresultaten opgevraagd en verwerkt. Ook is door beide groepen een vragenlijst ingevuld over de mate waarin de studenten zich sociaal verbonden voelden tijdens de laatste stageperiode. De studenten van de experimentele groep zijn geïnterviewd over hun ervaringen met het gebruik van Facebook. Tenslotte is er een analyse gemaakt van de verschillende conversaties op Facebook.

In figuur 2 wordt deze procedure schematisch weergegeven.

Figuur 2. Schematische weergave procedure.

In onderstaande tekst worden de verschillende stappen verder uitgewerkt.

Nulmeting

De nulmeting bestaat uit twee delen. Voor zowel de experimentele als de controlegroep worden de stageresultaten uit het eerste semester in kaart gebracht. Daarnaast krijgen de studenten uit beide groepen per e-mail een vragenlijst voorgelegd.

Deze vragenlijst is er op gericht om zicht te krijgen op de motivatie van de studenten voor de stage, de verwachting van de studenten over de stagebeoordeling en de door de studenten ervaren sociale verbondenheid. Bij het samenstellen van de vragenlijst is gebruikt gemaakt van de volgende vragenlijsten: Intrinsic Motivation Inventory (IMI) van Deci en Ryan (2008), Group process Satisfaction Scale van Savicki, Kelley en Lingenfelter (1996) Team development scale van Kormanski (1990) en de Intragroup conflict van Saavedra, Early en Van Dyne (1993).

De schaal van motivatie, verwachting en sociale verbondenheid zal worden gemeten door bij de studenten een aantal uitspraken te laten scoren op de mate waarin zij het met de uitspraak eens danwel oneens zijn. De schaal is gebaseerd op een 7-puntsschaal variërend van 'Sterk mee oneens' tot 'Sterk mee eens'. Door de 7-puntsschaal te gebruiken wordt de mogelijkheid gecreëerd om de studenten met een olopend aantal antwoordcategorieën naar hun mening te vragen. Hoe groter de schaal, hoe meer antwoordmogelijkheden de student heeft. Hoe meer iemand het met een uitspraak eens is, hoe hoger de score. Door het gebruik van een 7-punts schaal wordt geprobeerd een spreiding

in de data te realiseren. Dit heeft dan weer invloed op de uitkomsten van statistische procedures (Verhoeven, 2004).

Er wordt gebruik gemaakt van twee vragenlijsten. Vragenlijst Sociale verbondenheid 1 en 2.

In Vragenlijst Sociale verbondenheid 1 staan uitspraken die gericht zijn op de *motivatie* van de student. De 23 uitspraken vormen de indicatoren voor een viertal begrippen (subvariabelen): *stageplezier*, *stagevaardigheid*, *inzet* en *nut*.

De uitspraken 1, 3, 4, 12, 14 en 17 vormen de indicatoren voor het begrip *stageplezier*. In verband met de homogeniteit van de uitspraken is uitspraak 3 omgeschaald. Uitspraak 17 wordt met een correlatie van 0.08 uit de schaal verwijderd waardoor uiteindelijk de Cronbach's alpha uitkomt op 0.83.

De uitspraken 2, 5, 8, 10, 16, 18 en 20 vormen de indicatoren voor het begrip *stagevaardigheid*. In verband met de homogeniteit van de uitspraken zijn uitspraak 2, 16 en 18 omgeschaald. De indicatoren voor het begrip *stagevaardigheid* hebben een Cronbach's alpha van 0.81.

De uitspraken 5, 9, 11, 13, 21 en 23 vormen de indicatoren voor het begrip *inzet*. In verband met de homogeniteit van de uitspraken is uitspraak 13 omgeschaald. De Cronbach's alpha komt uit op 0.81.

De uitspraken 7, 15, 19 en 22 vormen de indicatoren voor het begrip *nut*. In verband met de homogeniteit van de uitspraken is uitspraak 3 omgeschaald. Uitspraak 7 wordt met een correlatie van -,22 uit de schaal verwijderd waardoor uiteindelijk de Cronbach's alpha uitkomt op 0.77.

In vragenlijst Sociale verbondenheid 2 staan uitspraken die gericht zijn op de *sociale verbondenheid* tussen de studenten. De 21 uitspraken vormen de indicatoren voor een drietal begrippen (subvariabelen): *groepsprocessen*, *teamontwikkeling* en *conflicten*.

De uitspraken 1, 2, 3, 7, 8, 9 en 16 vormen de indicatoren voor het begrip *groepsprocessen*. De Cronbach's alpha van deze indicatoren komt uit op 0.81.

De uitspraken 4, 5, 10, 11, 13, 14 en 20 vormen de indicatoren voor het begrip *teamontwikkeling*. In verband met de homogeniteit van de uitspraken zijn uitspraak 4, 13 en 14 omgeschaald. De Cronbach's alpha komt uit op 0.73.

De uitspraken 6, 12, 15, 17, 18, 19 en 21 vormen de indicatoren voor het begrip *conflicten*. In verband met de homogeniteit van de uitspraken zijn uitspraak 6 en 17 omgeschaald. De Cronbach's alpha komt uit op 0.68.

In figuur 3 worden de vragenlijsten weergegeven.

Vragenlijst Sociale verbondenheid 1

Geef dmv een X aan in welke mate onderstaande uitspraken representatief zijn voor jouw persoon.

		Sterk mee oneens	Oneens	Beetje oneens	Geen mening	Beetje mee eens	Eens	Sterk mee eens
1	Ik vind de stage leuk							
2	Ik denk dat ik even de tijd nodig heb om mij in te werken in de stage							
3	Ik denk dat de stage saai is							
4	Ik denk dat ik tijdens het uitvoeren van de stage mijn aandacht er bij kan houden							
5	Ik vind het belangrijk om de stage goed uit te voeren							
6	De stage kan ik wel uitvoeren							
7	Tijdens het uitvoeren van de stage merk ik wel of het nuttig is							
8	Ik denk dat ik, in vergelijking met mijn groepsleden, wel goed ben in de stage							
9	Ik ga veel energie in de stage stoppen							
10	Ik beheers voldoende vaardigheden om de stage uit te voeren							
11	Ik verwacht veel van de stage							
12	Het wordt een interessante stage							
13	Ik hoef mij niet zo in te spannen tijdens de uitvoering van de stage							
14	Ik ga mij wel vermaken tijdens het uitvoeren van de stage							
15	Ik verwacht dat de stage mij zal helpen bij de uitvoering van mijn toekomstige beroep van leerkracht							
16	Ik ga veel moeite krijgen om de stage uit te voeren							
17	In de loop van de tijd ga ik de stage steeds leuker vinden							
18	Ik beheers niet voldoende vaardigheden om de stage uit te voeren							
19	Ik denk dat de stage heel nuttig is							
20	Ik denk dat ik wel goed ben in de stage							
21	Mijn inzet voor de stage zal hoog zijn							
22	Ik denk dat de stage heel belangrijk is							
23	Ik ga flink mijn best doen bij het uitvoeren van de stage							

Vragenlijst Sociale verbondenheid 2

Geef dmv een X aan in welke mate onderstaande uitspraken representatief zijn voor jouw groep.

		Sterk mee oneens	Oneens	Beetje oneens	Geen mening	Beetje mee eens	Eens	Sterk mee eens
1	Medestudenten gedragen zich vriendelijk, betrokken en geïnteresseerd t.o.v. elkaar							
2	Medestudenten herkennen en respecteren individuele verschillen							
3	Medestudenten betrekken elkaar bij het nemen van beslissingen							
4	Ik heb niet het idee dat anderen naar mij luisterden wanneer ik ideeën of suggesties inbreng over de uitvoering van de stage							
5	Ik vind het prettig om samen met mijn medestudenten te werken aan stageopdrachten							
6	Mijn medestudenten bemoeien zich niet met elkaars werkzaamheden							
7	Medestudenten stimuleren en waarderen opmerkingen t.a.v. de inzet van de groep							
8	Medestudenten reageren begripvol op elkaar							
9	Medestudenten geven suggesties en dragen bij aan het oplossen van problemen/ taken							
10	Ik vind het plezierig om met mijn medestudenten te communiceren over de stage							
11	Ik heb het idee dat ik mijn opinies en suggesties vrijelijk kan inbrengen gedurende het discussiëren over de stage							
12	De wijze waarop mijn medestudenten hun rol vervullen, stelde me vaak teleur							
13	Ik heb niet het idee dat anderen mijn opinies en suggesties, die ik inbreng over de stage waarderen							
14	Ik heb niet het idee dat anderen mijn opinies en suggesties, die ik inbreng over de stage begrijpen							
15	Er is veel spanning tussen mijn medestudenten							
16	Medestudenten waarderen de ideeën en bijdragen van anderen							
17	De meeste studenten uit mijn klas kunnen goed met elkaar overweg							
18	Medestudenten met wie ik samenwerk aan een stagetaak, laten mij vaak zitten							
19	Ik voel me niet op mijn gemak en heb vaak een conflict met mijn medestudenten							
20	Ik ben van mening dat mijn medestudenten intensief kunnen samenwerken aan een stagetaak							
21	Ik ben vaak in conflict met mijn medestudenten door hun activiteiten in de groep (of het gebrek daaraan)							

Figuur 3. Vragenlijsten

Interventie

De begeleiding tijdens de stage wordt voor beide groepen zoveel mogelijk gelijk gehouden: alle studenten hebben een studieloopbaanbegeleider, stagebegeleider en een mentor. De opdrachten die tijdens de stage moeten worden uitgevoerd zijn voor beide groepen gelijk. De criteria die gehanteerd worden bij de eindbeoordeling zijn voor beide groepen eveneens gelijk.

Tijdens het onderzoek zijn er twee momenten gepland waarbij alle deelnemers van de experimentele groep aanwezig zijn. Tijdens de eerste bijeenkomst krijgen de studenten informatie over de wijze waarop zij Facebook kunnen gebruiken als communicatiemiddel. Ook zal bij deze bijeenkomst aandacht worden besteed aan de technische aspecten van het gebruik van Facebook. Onderwerpen die aan de orde komen zijn het maken van een account, het posten van berichten, het instellen van een Facebook account - zodat je een e-mail krijgt wanneer er een bericht gepost is - en het gebruikmaken van chat-faciliteiten binnen Facebook.

Wil een sociaal medium als Facebook binnen de stage goed kunnen functioneren dan is het van belang dat studenten zich bewust zijn van de sociale communicatie over en weer. De studenten

moeten er niet van uitgaan dat sociale interactie een vanzelfsprekendheid is (Kreijns 2004). In de bijeenkomst wordt uitgelegd wat sociale interactie is en wat de rol van de student hierbij is. Tijdens de bijeenkomst werken de studenten aan een casus waarbij de nadruk ligt op positieve interactie en het geven van feedback. Door het werken aan de casus ervaren de studenten dat het maken van goede afspraken over het gebruik van Facebook een belangrijke voorwaarde is.

Van de studenten wordt verwacht dat zij met behulp van Facebook tot een hogere vorm van samenwerkend leren komen. Kreijns (2004) benoemt een vijftal voorwaarden waaraan samenwerkend leren moet voldoen: positieve interafhankelijkheid, individuele verantwoordelijkheid, ondersteunende interactie, interpersoonlijke en groepsvaardigheden en groepsverwerking. Het succes is afhankelijk van het vermogen van de student om voor zichzelf een sociale omgeving te creëren die voldoet aan onder andere bovenstaande voorwaarden (Wenger 2000). Tijdens de tweede bijeenkomst van 45 minuten worden de ervaringen met het gebruik van Facebook uitgewisseld. In deze klassikale bijeenkomst wordt aan de studenten gevraagd of zij al actief hebben deelgenomen aan Facebook. Er is gelegenheid tot het stellen van vragen en eventuele onduidelijkheden kunnen nog worden weggenomen.

Nameting

Bij de nameting worden van zowel de experimentele als de controlegroep de stageresultaten geïnterviewd. Ook krijgen de studenten uit beide groepen, per e-mail, een vragenlijst voorgelegd. Naast deze kwantitatieve analyse van de resultaten zal er ook een kwalitatieve analyse plaatsvinden. De kwalitatieve analyse bestaat uit twee delen: Ten eerste worden de conversaties die gevoerd zijn op Facebook geanalyseerd op een aantal onderzoeksrelevante aspecten zoals de frequentie van het Facebookgebruik en het karakter van de conversaties (Hew, 2010). Voor de analyse van deze geposte berichten wordt er een onderscheidt gemaakt in twee soorten berichten: berichten met een inhoudelijk karakter en berichten met een affectief karakter. Onder berichten met een inhoudelijk karakter wordt verstaan de berichten waarbij lesinhouden centraal staan bijvoorbeeld: 'Wie weet er nog een website waarmee ik de kinderen de tafels kan leren oefenen'. Een voorbeeld van een bericht met een affectief karakter is: 'Veel succes met je praktijkbeoordeling'

Ten tweede worden de studenten uit de controlegroep geïnterviewd. De interviews hebben in groepjes plaatsgevonden en hadden een semi-gestructureerd karakter (Boeije, 2008). Tijdens het interview wordt gebruik gemaakt van een interviewschema. Het interview was er op gericht om antwoord te vinden op de volgende vragen: Wordt er door studenten die gebruik maken van Facebook een toename van de sociale verbondenheid ervaren? Ervaren studenten een verschil in affectief en inhoudelijk gebruik van Facebook? Heeft Facebook een positieve bijdrage geleverd aan de kwaliteit van de stage? Heeft het gebruik van Facebook een positieve invloed gehad op de beoordeling?

Analyse stageresultaten

Aan het eind van de stage wordt de student beoordeeld met behulp van een beoordelingsformulier. Het formulier bestaat uit 5 onderdelen waarop de student beoordeeld wordt: de lesvoorbereiding, de uitvoering van de activiteit, de beoordeling door de mentor, de persoonskenmerken en het reflectieve

vermogen van de student. De onderdelen worden afzonderlijk beoordeeld. Voor elk onderdeel moet de student een minimaal aantal punten halen. Scoort de student te weinig punten op één onderdeel dan is de eindbeoordeling onvoldoende. De uiteindelijke score is een optelsom van de gescoorde punten. Heeft de student minder dan 96 punten dan heeft hij een onvoldoende. Is de score tussen de 96 en 127 punten dan is het een voldoende. Bij een scoren tussen de 128 en 160 punten scoort de student een goed. Uiteindelijk wordt de student beoordeeld met een 3-puntsschaal: 'goed', 'voldoende' of 'onvoldoende'.

Bij de analyse van de stageresultaten zal worden onderzocht in welke mate er samenhang is tussen de verschillende beoordelingscriteria in het beoordelingsmodel. Of er daadwerkelijk sprake is van een toename van de stageresultaten op de verschillende samenhangende aspecten zal worden vastgesteld door een analyse van de beoordelingsformulieren. Bij deze analyse worden de resultaten van zowel de experimentele als de controle groep uit de eerste periode vergeleken met de stageresultaten uit de tweede periode. Tijdens de tweede periode heeft de interventie plaatsgevonden.

Kwantitatieve resultaten

Nulmeting

Van de 93 verstuurd vragenlijsten zijn er 50 ingevuld teruggestuurd. Van deze 50 teruggestuurde formulieren kwamen er 26 uit de experimentele groep en 24 uit de controlegroep.

De variabele sociale verbondenheid is opgedeeld in drie subvariabelen (groepsprocessen, teamontwikkeling en conflicten in de groep) die gezamenlijk de sociale verbondenheid weergeven. De resultaten van de nulmeting staan weergegeven in tabel 1.

Tabel 1. Resultaten nulmeting controle- en experimentele groep vragenlijst sociale verbondenheid(groepsprocessen, teamontwikkeling en conflicten in de groep)

Gem Groep:	Groepsproc		Teamont		Conflict	
	M	SD	M	SD	M	SD
Experimentele groep (26)	5.15	.63	5.14	.68	3.13	.71
Controle groep (24)	5.56	.91	5.52	.75	2.48	.78

Uit de ANOVA analyse van de gegevens blijkt uit de nulmeting dat er alleen een significant verschil aanwezig is tussen de controlegroep en experimentele groep wat betreft de *conflicten in de groep*, $F(1,48) = 9.65$, $p < .05$. Uit de ANOVA analyse blijkt dat de verschillen tussen de controle- en de experimentele groep wat betreft de *stageresultaten*, $F(1,48) = .39$, $p = .53$, de *groepsprocessen* $F(1,48) = 3.49$, $p = .07$ en de *teamontwikkeling*, $F(1,48) = 3.66$, $p = .06$, niet significant ($p > .05$) van elkaar verschillen.

De variabele motivatie is opgedeeld in vier subvariabelen (*stageplezier*, *stagevaardigheid*, *inzet* en *nut*) die gezamenlijk de motivatie weergeven. De resultaten van de nulmeting staan weergegeven in tabel 2.

Tabel 2. Resultaten nulmeting controle- en experimentele groep vragenlijst sociale verbondenheid 1 over motivatie (*stageplezier*, *stagevaardigheid*, *inzet* en *nut*)

Gem	Stageplezier		Stagevaardigheden		Inzet		Nut	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Experimentele groep (26)	6.11	.60	5.26	.65	6.09	.51	6.42	.49
Controle groep (24)	6.31	.42	5.71	.42	6.36	.40	6.57	.41

Uit de ANOVA analyse van de gegevens over de motivatie blijkt bij de nulmeting dat er alleen een significant verschil aanwezig is tussen de controlegroep en experimentele groep wat betreft de *stagevaardigheden*, $F(1,48) = 8.20$, $p < .05$. Uit de ANOVA analyse blijkt dat de verschillen tussen de controlegroep en de experimentele groep wat betreft het *stageplezier*, $F(1,48) = 1.85$, $p = .18$, de *stage inzet* $F(1,48) = 4.13$, $p = .05$ en *nut*, $F(1,48) = 1.28$, $p = .26$, niet significant ($p > .05$) van elkaar verschillen.

Nameting

De nameting omvat twee onderdelen. De controlegroep ($n = 24$) en de experimentele groep ($n = 26$) vullen nogmaals de vragenlijst Sociale verbondenheid 2 in en daarnaast wordt bij de studenten uit de experimentele groep een interview afgenomen.

Het effect van Facebook op de sociale verbondenheid

Uit tabel 3 is op te maken dat er een verschil is ontstaan bij de experimentele en controlegroep op de drie subvariabelen (groepsprocessen, teamontwikkeling en conflicten in de groep).

Uit de ANOVA-analyse blijkt dat er voor de afzonderlijke subvariabelen een verschil is ontstaan tussen de experimentele- en controlegroep. Voor de groepsprocessen, $F(1,48) = 8.01$, $p < .05$, de teamontwikkeling, $F(1,48) = 7.07$, $p < .05$ en voor conflicten in de groep, $F(1,48) = 4.92$, $p < .05$. Wat betreft het interactie-effect van het gebruik van Facebook is er een significant verschil bij de voor- en nameting op de sociale verbondenheid bij studenten.

Tabel 3. Verschil in gemiddelde tussen controlegroep ($n=24$) en experimentele groep ($n=26$). Vragenlijst sociale verbondenheid (groepsprocessen, teamontwikkeling en conflicten in de groep).

	Voormeting		Nameting		Verschil	
	Exper. gr	Contr. gr	Exper. gr	Contr. gr	Exper. gr	Contr. Gr
Groepsprocessen	5.15	5.56	5.52	5.53	+0.37	-0.03
Teamontwikkeling	5.14	5.52	5.45	5.40	+0.31	-0.12
Conflicten i/d groep	3.13	2.48	2.77	2.45	-0.36	-0.03

Het effect van Facebook op de eindbeoordeling

Om de hypothese (de beoordeling van studenten die sociaal verbonden zijn door Facebook scoren gemiddeld hoger dan studenten die dat niet zijn) te toetsen werden de stage-eindresultaten van het eerste en tweede semester voor de controlegroep ($n = 24$) en experimentele groep ($n = 26$) met elkaar vergeleken. De studenten kunnen in de stage een goed (=1), voldoende (=2) of onvoldoende (=3) beoordeling krijgen. De gemiddelden zijn opgenomen in tabel 4.

Tabel 4. Verschil in gemiddelde stageresultaten tussen controlegroep en experimentele groep in de voor- en nameting.

	Voormeting		Nameting		Verschil	
	Exper. gr	Contr. gr	Exper. gr	Contr. gr	Exper. gr	Contr. gr
Stageresultaten	1.81	1.71	1.73	1.50	-0.08	-0.21

Uit de variatie analyse blijkt dat de verschillende scores tussen de controle- en experimentele groep, $F(1,48) = 1.47, p > .05$, niet significant van elkaar verschillen.

Kwalitatieve resultaten

De experimentele groep bestond uit 26 studenten. Acht studenten uit de experimentele groep hebben helemaal geen gebruik gemaakt van Facebook. Als reden werd hier voor aangevoerd dat ze het te druk hebben, dat ze niets met (digitale) sociale media hebben of er geen meerwaarde in zien. Deze acht studenten zijn buiten de kwalitatieve analyse gehouden. De kwalitatieve analyse bestond uit een interview van 18 studenten uit de experimentele groep.

Het effect van het aantal geplaatste reacties op de stagebeoordeling en het effect van de aard van de reacties op de stagebeoordeling

Tijdens het interview geven de studenten aan dat er verschillende rollen zijn binnen het gebruik van Facebook. De studenten herkennen drie rollen: de volger, de volger die ook reageert, de volger die reageert maar ook initiatieven neemt voor het krijgen van reacties. Van de 18 deelnemers zijn er 3 die tijdens het interview aangeven dat zij een volger zijn, alles gelezen hebben maar op geen enkel bericht hebben gereageerd. Er zijn 6 studenten die alleen gereageerd hebben op initiatieven van collega studenten. Negen studenten reageren op wat anderen inbrengen maar nemen ook het initiatief voor het plaatsen van een vraag of opmerking met als doel een reactie los te krijgen van hun medestudenten. In de periode dat het Facebookgebruik van de experimentele groep gevolgd is, zijn er 122 berichten gepost. Van deze berichten hadden 60 een inhoudelijk en 62 een affectief karakter. Studenten geven aan dat de inhoudelijke en de affectieve reacties hetzelfde worden gewaardeerd. Wel geven de studenten aan dat ze aan inhoudelijke reacties het meeste hebben. In een aantal interviews werd door de studenten expliciet benoemd dat er behoefte bestaat aan de inbreng van één of meerdere experts. Als een student een vraag heeft gesteld heeft op Facebook, kijkt hij regelmatig of

er een reactie op zijn vraag is geplaatst. Hoe meer reacties hoe intensiever het contact. Studenten kunnen niet aangeven of het gebruik van Facebook een positief effect op hun stagebeoordeling heeft gehad.

Het effect van het gebruik van Facebook op de sociale verbondenheid

Op de vraag 'Het Facebookgebruik versterkt het 'wij-gevoel' geven 12 van de 18 geïnterviewde studenten aan het hiermee eens te zijn. Tien studenten geven aan dat wanneer zij een reactie plaatsten op een vraag van een medestudent ze zich met hem of haar verbonden voelde. De studenten wilden weten of de collega student iets aan zijn of haar reactie heeft gehad.

Het effect van het gebruik van Facebook op de stagebeoordelingen

Hoewel 11 studenten aangeven dat ze door het Facebookgebruik beter in staat zijn om stagetaken uit te voeren geven slechts 4 studenten aan dat ze door het gebruik van Facebook een hogere stagebeoordeling hebben gekregen.

Conclusie

Studenten communiceren onderling niet of nauwelijks over de uit te voeren stagetaken. Aangenomen werd dat het werken met Facebook een positieve invloed heeft op de sociale verbondenheid van studenten. Voor deze hypothese is zowel bij de kwantitatieve analyse als bij de kwalitatieve analyse van de onderzoeksgegevens steun gevonden.

Er is geen steun gevonden voor de hypothese dat het plaatsen van inhoudelijke reacties een groter positief effect heeft op het stageresultaat dan het plaatsen van affectieve reacties. Studenten geven aan dat het gebruik van Facebook groepsprocessen als het vriendelijk, betrokken en geïnteresseerd ten opzicht van elkaar reageren, elkaar betrekken bij stagevragen, begripvol naar elkaar toe zijn en medestudenten waarderen om de inbreng van de ander, heeft gestimuleerd. Daarnaast heeft Facebook ook invloed gehad op de teamontwikkeling. Studenten geven aan dat Facebook een positieve invloed heeft gehad op samenwerken, de onderlinge communicatie en het onderlinge overleg. Het gebruik van Facebook heeft een significant negatief effect op het ontstaan van conflicten. Studenten voelen zich meer op hun gemak, studenten gaan eerder via Facebook met een medestudent in gesprek en studenten zijn meer betrokken bij elkaars werkzaamheden.

Met behulp van Facebook wordt de gedachte ondersteund (Deci & Ryan, 2000; Martens & Boekaerts, 2007) dat met behulp van sociale verbondenheid de motivatie vergroot wordt om invulling te geven aan stagetaken. Tijdens het interview geven studenten aan dat ze het werken in deze omgeving graag willen voortzetten, dat ze het leuk beginnen te vinden en ze geven aan gemotiveerd te zijn om verder te gaan. Een leeromgeving als Facebook is blijkbaar zo uitdagend dat het de studenten stimuleert om er mee door te gaan.

De opvatting van Wenger (2000) dat het succes van een sociaal netwerk afhankelijk is van de mogelijkheid van de deelnemers zich te willen ontwikkelen als een sociaal leersysteem wordt vanuit het interview ondersteund. Studenten geven aan dat ze behoefte hebben aan afspraken (alignment). Studenten geven aan dat ze na verloop van tijd vertrouwen krijgen in het systeem en een plek hebben

gevonden in het sociale netwerk. Hiermee geven de studenten aan dat ze een wenperiode nodig hebben om goed te kunnen functioneren in de Facebookomgeving. De studenten merken op dat de duur van het onderzoek te kort is. Tijdens het interview geven de studenten aan dat er verschillende rollen zijn binnen het gebruik van Facebook. De studenten herkennen drie rollen: de volger, de volger die ook reageert, de volger die reageert maar ook initiatieven neemt voor het krijgen van reacties. De meeste reacties worden gegeven op algemene affectieve vragen. Hebben de studenten een wat persoonlijker vraag dan gebruikt de student een ander medium bijvoorbeeld MSN.

Er is steun gevonden voor het deel van de hypothese waarbij het gebruik van Facebook een positieve invloed heeft op de uitgevoerde stageopdrachten. Er is geen steun gevonden voor dat deel van de hypothese waarbij het inhoudelijk gebruik van Facebook een positief effect heeft op de stagebeoordeling.

In de loop van het jaar neemt het gemiddelde stageresultaat wat af maar dat is niet significant. Sloep (2008) is van mening dat een leernetwerk het best georganiseerd kan worden in een kleine groep op basis van inhoud. Het onderzoek ondersteunt deze mening maar voor een gedeelte. Als het gaat om specifieke inhoud en de student weet welke student (expert) hij daarvoor moet raadplegen, worden de lijnen kort gehouden. De studenten geven aan dat ze voor die korte lijnen liever de mail gebruiken (een kleine groep). Heeft de student een vraag en weet hij even niet wie hij daarvoor het best kan benaderen, dan wordt de vraag open en vrij algemeen voor een grotere doelgroep geplaatst in de hoop dat iemand reageert. Krijgt hij dan een waardevolle reactie van een expert dan wordt dit zeer gewaardeerd. Het voordeel van Facebook is, met een grote groep volgers, dat misschien anderen ook wat hebben geleerd van deze communicatie. Als men kijkt naar de 9 motieven van Hew (2011) voor het gebruik van Facebook mag men concluderen dat het gebruik voor leerdoeleinden het hoogste scoort. De studenten geven ook aan dat ze het gebruik ook leuk vonden en geven aan (15 van de 18) dat ze er graag mee door willen gaan. Na analyse van het Facebookgebruik wordt geconstateerd dat het vaak dezelfde studenten zijn die het initiatief nemen.

Discussie

In dit onderzoek is gekeken naar de rol van Facebook bij het verhogen van de sociale verbondenheid van studenten. In zowel de kwalitatieve als de kwantitatieve analyse is aangetoond dat Facebook de sociale verbondenheid verhoogt.

Verschillende onderzoeken laten zien (Deci & Ryan, 2008; Maartens & Boekaerts, 2007) dat sociale verbondenheid positieve invloed heeft op de motivatie van studenten. Deze motivatie heeft dan weer positieve invloed op het uitvoeren van de stagetaken. Voert de student in de stage de stagetaken naar tevredenheid uit dan heeft dat ook een positieve uitwerking op de stagebeoordeling. Uit de analyse van de stageresultaten blijkt niet dat de studenten uit de experimentele groep hoger scoren dan de studenten uit de controlegroep! Mogelijke oorzaken hiervoor zouden kunnen zijn dat er wel een stijging is maar dat deze niet door het instrument wordt waargenomen. In het onderstaande kader wordt dit nader toegelicht.

Studenten die in de eindbeoordeling net 96 punten of ruim 127 punten scoren krijgen allen een voldoende voor hun praktijkbeoordeling. Als een student door middel van Facebook-gebruik in zijn eindscore van 96 punten naar bijvoorbeeld 120 punten is gegroeid, wordt dat niet zichtbaar gemaakt in zijn eindbeoordeling. De eindbeoordeling blijft een voldoende.

Wellicht is dit de reden dat er geen correlatie is aangetoond van Facebook op de stagebeoordeling. Een oplossing voor dit probleem zou kunnen zijn dat van alle studenten de daadwerkelijke scores worden verzameld en geanalyseerd.

Een andere oorzaak kan zijn dat de studenten slechts gedurende een te korte tijd met Facebook hebben gewerkt. Het is niet ondenkbaar dat het effect pas na langer gebruik zichtbaar wordt. Daarnaast is er ook een aantal studenten dat niet of te weinig heeft gecommuniceerd via Facebook. Een mogelijke oorzaak hiervan kan zijn dat studenten niet willen deelnemen aan extra-curriculaire activiteiten omdat zij een dergelijke deelname ervaren als een extra studielast. Er moeten wellicht afspraken gemaakt worden over het al of niet vrijblijvende karakter van het gebruik van Facebook.

Suggesties voor verder onderzoek

Een beperking van het onderzoek was dat de experimentele groep slechts samengesteld is uit reguliere eerstejaars studenten. Wellicht is er een groter effect voor derde- en vierdejaars studenten te verwachten. Dit omdat deze groep meer dagen op de stageschool aanwezig is en daarom minder contact heeft met zijn medestudenten. Ook mag van deze groep studenten een meer inhoudelijke inbreng verwacht worden. Dezelfde argumenten gelden ook voor studenten uit de deeltijdvarianten. Een vervolgonderzoek waarin meer studenten uit hogere leerjaren en studenten uit de deeltijdvariant betrokken zijn lijkt voor de hand te liggen.

Binnen sociale netwerken vindt ook een uitwisseling van kennis plaats. Deze uitwisseling van kennis heeft invloed op de ontwikkeling van de studenten. Studenten gaven in het interview aan dat ze behoefte hebben aan de inbreng van experts. Van de experts mag worden verwacht dat zij in staat zijn om meer inhoudelijke reacties te geven. In een vervolgonderzoek zou kunnen worden nagegaan of het participeren van experts een positiever effect heeft op de sociale verbondenheid en/of op de stageresultaten.

Referenties

- Boeije, H. (2008). *Analyseren van kwalitatief onderzoek: Denken en doen*. Hoofddorp, Boom onderwijs.
- Deci, E.L., & Ryan, R.M. (2000). *Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions*. *Educational Psychology* 25, 54-67
- Deci, E.L., & Ryan, R. M. (2008). *Self-Determination Theory. An approach to human motivation & personality. Questionnaires. Intrinsic Motivation Inventory (IMI)*. Verkregen op 21/02/2011. <http://www.psych.rochester.edu/SDT/measures/intrins.html>
- Hew, K.F. (2011). *Students' and teachers' use of Facebook*. *Computers in Human Behavior*, 27 (2011), 662-676.
- Kreijns, C.J. (2004). *Sociable CSCL environment. Social Affordances, Sociability, and Social Presence*. Maastricht, Datawyse boek- en grafische producties.
- Kormanski, C. (1990). *Team building patterns of academic groups*. *The Journal for Specialists in Group Work*, 15, 206-214.
- Martens, R., & Boekaerts, M. (2007). *Motiveren van studenten in het hoger onderwijs*. Groningen, Wolters Noordhoff.
- Saavedra, R., Early P.C., Van Dyne, L. (1993). *Complex interdependence in task-performing groups*. *Journal of Applied Psychology*, 78(1): 61-72.
- Sloep, P. B. (2008). *Netwerken voor lerende professionals, hoe leren in netwerken kan bijdragen aan een leven lang leren*. Heerlen: Open Universiteit Nederland.
- Savicki, V., Kelley, M., & Lingenfelter, D. (1996). *Gender, group composition, and task type in small task groups using computer-mediated communication*. *Computers in Human Behavior*, 12, 549-565.
- Verhoeven, N. (2004). *Wat is onderzoek? Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger beroepsonderwijs*. Amsterdam: Uitgeverij Boom.
- Wenger, E. (2000). *Communities of Practice and Social Learning Systems*. London: SAGE.